

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 Yılı'nın Ekonomik Değerlendirmesi ve Çok Kriterli Karar Verme ile Ekonomik Performans Analizi

Pınar KAYA SAMUT*

ÖZ

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana geride bıraktığı 100 yıllık sürecin ekonomik değerlendirilmesi yapılmıştır. Makalede, 1977-2022 yıllarının ekonomik performansları bir Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemi olan TOPSIS ile analiz edilmiştir. Birden fazla kriterin optimize edilerek durumlar içerisinde en iyi alternatif seçimini sağlayan bu yöntemle, 46 yılın ekonomik performansları elde edilerek karşılaştırılmıştır. İhracat, İthalat, İstihdam, Enflasyon ve Büyüme Hızı olmak üzere beş makroekonomik performans kriteri belirlenmiştir. Bu dönemde ekonomik performansı en yüksek yıl 2021 olurken, en düşük yıl ise 1994 olmuştur. 1977-2022 yıllarına ait ekonomik performans değişkenleri çeşitli veri tabanlarından alınıp düzenlenerek makalede sunulmuştur. 1980 öncesi yıllara ait elde edilebilen ekonomik gösterge verileri ise çeşitli kaynaklardan toplanıp bir araya getirilmiş ve bu verilerin ışığında istatistiksel ve grafiksel yöntemlerle ekonomik değerlendirme yapılmıştır. Makalede, Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomisi; 1923-1938 Atatürk Dönemi, 1940-1950 dönemi, 1950-1960 ve 1960-1980 dönemleri ekonomilerinin değerlendirilmesi ve 1977-2022 yılları arası Ekonomik Performans Analizi şeklinde alt başlıklarla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, 100 yıl, Çok Kriterli Karar Verme, TOPSIS, Ekonomik Performans

JEL Sınıflandırması: E01

Economic Evaluation of 100 Years of the Republic of Türkiye and Economic Performance Analysis with Multi-criteria Decision Making

ABSTRACT

In this study, the economy of the 100 years since the foundation of the Republic of Türkiye was evaluated. The economic performances of the years 1977-2022 were analyzed with a multi-criteria decision-making method TOPSIS, which enables the analysis of the best alternative selection with a decision mechanism by optimizing more than one criterion. Five macroeconomic performance criteria were determined as Export, Import, Employment, Inflation and Growth Rate. During this period, the year with the highest economic performance is 2021, while the lowest is 1994. The presented data were collected and combined from various databases. The data available for the years before 1980 evaluated using statistical and graphical methods. The 100-year economic assessment of Türkiye Republic is examined with subheadings as the evaluation of the Economies of the 1923-1938 Ataturk Period, the 1940-1950 period, the 1950-1960 and 1960-1980 periods, and the Economic Performance Analysis between the years 1977-2022.

Keywords: Republic of Türkiye, 100 years, Multi-Criteria Decision Making, TOPSIS, Economic Performance

JEL Classification: E01

Geliş Tarihi / Received: 30.11.2023 Kabul Tarihi / Accepted: 29.02.2024

Bu eser Creative Commons Atıf-Gayriticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İİBF, Ekonometri Bölümü, pinarsamut@akdeniz.edu.tr, ORCID:0000-0003-3778-733X

1. GİRİŞ

Atatürk önderliğinde kazanılan Kurtuluş Savaşı sonrası 1923'te cumhuriyet ilan edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti bugün 100 yaşındadır. 1923'te savaştan yeni çıkmış, sermaye birikimi olmayan, ürettiği mal ve hizmetleri kendi halkına yetmeyen, yoksulluk içindeki bir ülkeden; 1938 yılına gelindiğinde tarım ve sanayi alanında hızla büyümüş, ihracat yapan bir ülke haline gelinmiştir (Durmuş ve Aydemir, 2016: 155). Türkiye Cumhuriyeti ekonomi politikalarının temeli 17 Şubat 1923'te İzmir'de toplanan ilk İktisat Kongresi'nde atılmıştır. İzmir iktisat kongresi, milletimizi temsil eden halk sınıflarından temsilcilerden oluşan 1135 delege ile toplanmıştır. Kongre, Kazım Karabekir Paşa başkanlığında, en az 500'ü kadın olan 3000'i aşkın kişinin dinleyicinin katılımı ile gerçekleşmiştir. Ulu önder Atatürk yapmış olduğu açılış konuşmasında, doğrudan doğruya milletimizi temsil eden halk sınıflarının toplanılmasının amacının, memleketimizin durumunu, ihtiyacını, üzüntülerini ve arzularını en iyi bilen kişiler olarak halkın sesini duyurmaları olduğunu ifade etmiştir (İnan, 1972: 58). Lozan Barış anlaşmalarının kesildiği bir sırada yapılan bu kongrenin önemi, gerek Atatürk'ün uzun açılış konuşması gerekse 12 maddelik Misak-ı İktisadi kararları nedeniyle büyüktür (Oransay, 1972: 547). İçinde bulunulan kamu maliyesinin ve ülke ekonomisinin zor durumuna rağmen, Kongre'de alınan kararların uygulanması için tüm şartlar zorlanmış; sanayi, bankacılık, tarım, madencilik ve ulaştırma alanlarına öncelik verilerek ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir (Arslantürk, 2023:924).

Atatürk'ün hayatta olduğu 1923-1938 yılları arası Atatürk dönemi olarak adlandırılmakta; karma ekonomik kalkınma politikalarının izlendiği 1923-1930 yılları kuruluş yılları ekonomisi ve 1930-1938 yılları devletçi ekonomi dönemi olarak bilinmektedir. 1939-1945 yılları arasında İkinci Dünya Savaşı meydana gelmiştir. Savaş ekonomisinin hâkim olduğu bu yıllarda, 1941-1950 dönemi karma ekonomi politikalarının uygulandığı dönem olmuştur. 1950-1960 dönemi çok partili dönem, 1960-1980 dönemi ise planlı dönem olarak bilinmektedir. 1980 yılından sonra küreselleşmeye entegre olmaya çalışan Türkiye, 1989-2001 döneminde Nisan 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde art arda krizler yaşamıştır (Toprak ve Çatalbaş, 2019:38).

Bu çalışmada Cumhuriyetimizin 100 yılının temel makroekonomik göstergeler ışığında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, ekonomik performans değişkenlerinin tam olduğu 1977-2022 yılları arası, bir Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemi olan TOPSIS (Technique for Order of Preference by Similarity to Ideal Solution) ile analiz edilmiştir. TOPSIS yöntemi, nitel bir dönüşüme gerek duymaksızın, direkt objektif veri üzerinden uygulanabilen bir ÇKKV yöntemi olduğundan, ekonomik performans değerlendirme analizlerinde en fazla tercih edilen yöntemlerdendir. Bu çalışmada da hesaplama yeteneği güçlü ve hem negatif hem de pozitif ideal çözüme olan Öklidyen uzaklıkları dikkate alarak sıralama yapılmasına imkan sağlayan TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Kullanılan ÇKKV yöntemi ile beş makroekonomik kriteri bir arada değerlendirerek 46 yılın ekonomik performanslarını ölçme imkânı bulunmuştur. Çalışmanın, kapsadığı bu uzun dönem performans değerlendirmesi ile özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, 1977-2022 yıllarına ait ekonomik performans değişkenleri çeşitli veri tabanlarından derlenerek makalede sunulmuş, böylece ilgili yazına katkıda bulunulmaya çalışılmıştır. Performans analizinin yanı sıra, 1980 öncesi dönem elde edilebilen ekonomik gösterge verileri çeşitli kaynaklardan toplanıp bir araya getirilmiş ve bu verilerin ışığında istatistiksel ve grafiksel yöntemlerle değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, çalışma, cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar geçen 100 yıllık sürecin ekonomik değerlendirmesini yapmakta ve kapsadığı geniş çerçeve ile özgün bir çalışma niteliğinde olup ilgili yazına katkı sağlamaktadır.

Çalışma, bundan sonra gelen birinci kısmında Türkiye ekonomisi üzerine yazılmış literatür taraması ile devam etmektedir. İkinci kısımda çalışmada kullanılan yöntem ve veriler açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde uygulama yer almaktadır. Bulgular, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923-1938 Atatürk Dönemi, 1940-1950 dönemi, 1950-1960 ve 1960-1980 dönemleri

ekonomilerinin değerlendirilmesi ve 1977-2022 yılları arası Ekonomik Performans Analizi şeklinde alt başlıklarla incelenmiştir. Çalışma sonuç kısmı ile sonlandırılmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 yıllık sürecinde, farklı dönemleri içeren ve çeşitli ekonomik perspektifleri ele alan pek çok ekonomik analiz çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalardan Cumhuriyet Dönemi ekonomisini tüm yönleri ile ele alan makalelerden biri olan Eroğlu (2007), Atatürk Dönemi'nde Türkiye'de uygulanan kalkınma stratejilerinin ve iktisat politikalarının hedef ve sonuçlarını ve mevcut koşulların iktisat politikaları üzerindeki etkilerini 1923-1929 ve 1930-1938 olmak üzere iki dönemde incelemiştir. Türkiye ekonomisinin, Atatürk Dönemi'nin 1923-1929 yılları arasındaki durumunu inceleyen Sarıçoban (2020), Osmanlı'dan kalan kötü ekonomik mirasın, sınırlı kaynaklarla nasıl ekonomik bağımsızlığa ulaştığını anlatmaktadır. Yazar makalesinde İzmir İktisat kongresinde alınan kararlardan ve bunların cumhuriyetin ilk yıllarındaki uygulamalarından ve ekonomik yansımalarından bahsetmektedir. Atatürk Dönemi'ni uygulanan para politikaları açısından analiz eden Bahar (2004) ise Atatürk'ün ortaya koyduğu ekonomik modeli ve sonuçlarını göstergelerle analiz etmektedir. Özel (2002), Atatürk dönemi Türkiye Ekonomisini öncelikle 1923'teki ekonomik tabloyu gözler önüne sererek değerlendirmektedir. İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararların dönemin olumsuz koşulları nedeniyle o yıllarda ekonomide umulan gelişmeyi sağlayamamasına rağmen, 1930'larda geçilen devletçilik modeliyle olumlu sonuçlar alındığını ifade etmektedir. 1923-1938 Atatürk Dönemi Türkiye Ekonomisini değerlendiren diğer bir çalışma olan Durmuş ve Aydemir'un (2016) makalelerinde, savaş sonrası sermaye birikimi olmayan bir Türkiye'nin az zamanda nasıl çok iş başardığı; 1923'ten 1938'e nasıl bir ekonomik büyüme sağladığı ve Atatürk'ün bu noktadaki ekonomik öngörü başarısı anlatılmaktadır.

Koçtürk ve Gölalan (2010), yukarıdaki çalışmalardan daha geniş bir dönem için Türkiye ekonomisini incelemişlerdir. 1923-1950 yılları arasındaki Türkiye Cumhuriyeti yapısal ve ekonomik durumunu değerlendiren yazarlar, öncelikle kuruluş yılı, Atatürk Döneminde kooperatifçilik, 1929 Büyük buhranın ülkemize etkileri gibi 1923-1930 yılları arasındaki ekonomik gelişmeleri incelemişlerdir. Ardından 1930-1939 korumacı devletçi sanayileşme dönemini ve son olarak da 1940-1950 İkinci Dünya Savaşı yıllarını, ekonominin tüm yönleri ile ele almışlardır. Arslan (2016) ise çalışmasında İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye ekonomisine yansımalarını ve dış ticaretine etkilerini kapsamlı bir şekilde değerlendirmiştir.

1950-1960 dönemini araştıran Kanca (2012), çalışmasında çok partili döneme geçişle birlikte yeni sosyo-ekonomik politikaların ekonomiye yansımalarını değerlendirmektedir. Kazgan (1963) makalesinde 1950-1960 döneminde Türkiye ekonomisinin strüktürel değişimini incelemektedir. Yazar, çalışmasında, bu dönemin nispi sektör fiyatlarını ve milli gelirdeki değişme sebepleri ve sonuçlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Dağdemir ve Küçükkalay (1999) çalışmalarında, 1960 ve 1980 askeri müdahalelerin ekonomiye yansımalarını incelemişlerdir. Bu kapsamda, 1960-1980 arasındaki dönemi GSYİH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla), işsizlik oranı, enflasyon gibi ekonomik göstergelerle değerlendiren çalışma, bu iki askeri müdahale dönemi de birbiriyle karşılaştırmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ekonomisine ilişkin 1980 sonrasına bakıldığında, Çoğürücü ve Çoban'a (2011) ait çalışma görülmektedir. Bu çalışmada, 1980-2009 yılları dış borç ile ekonomik büyüme ilişkisi ekonomi ekseninde ele alınmıştır. Regresyon analizinin yapıldığı çalışmada, Türkiye'nin dış borçlarının ve nüfus artışının büyüme üzerinde negatif bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eleren ve Karagül (2008) ise çalışmalarında 1986-2006 yılları arasındaki Türkiye ekonomisini TOPSIS yöntemi ile analiz etmişlerdir. Çalışmada, 20 yıllık dönem temel ekonomik performans göstergeleri olarak alınan büyüme, cari işlemler açığı oranı, toplam kamu

borcunun GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla)'ya oranı, TÜFE, cari işlemler dengesinin GSMH'ya oranı, kamu borç faiz oranı ve işsizlik oranı değişkenlerine ait veriler kullanılarak TOPSIS ile değerlendirilmiştir. Gündüz (1999) çalışmasında 1980 sonrasında hakim olan istikrar politikalarını değerlendirmiştir. 1980-2011 yıllarını ekonomik tanımlayıcı ögeleri ile değerlendiren bir çalışma olan Cinel'in (2014) makalesinde ise Philips Eğrisi ve Okun kanununun Türkiye Cumhuriyeti'nin bu dönemi için geçerliliği araştırılmıştır.

Yakın tarihimize yönelik incelemelerden biri olan Turan'a (2015) ait olan çalışmada 2002-2012 yılları arasındaki ekonomik gelişmeler değerlendirilmektedir. Kamu ve özel sektör harcamaları ile bu harcamaların ekonomik ve sosyal etkisinin incelendiği çalışmada, bu etkiler 2002-2012 yılları arasındaki iktisadi gelişmeler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Acar (2013) ise 2001-2013 dönemini büyüme, işgücü, kamu maliyesi, enflasyon gibi makroekonomik göstergeler açısından değerlendirmiştir. Sungur (2015) ise 2000-2014 yılları arasında, milli gelir, büyüme, kişi başı milli gelir, istihdam, işsizlik, enflasyon, borçlanma ve dış ticaret temel makroekonomik göstergelerini tanımlayıcı istatistik ve grafiklerle betimleyerek analiz etmiştir. Pınar vd (2023), COVID salgınının Türkiye'nin ekonomik performansı üzerine olan etkisini değerlendirdiği çalışmasında, 2020 – 2022 yılları arasında CRITIC, TOPSIS ve MABAC yöntemlerinin entegrasyonu ile analiz etmiştir. Analizinde, GSYH büyüme hızı, enflasyon oranı, işsizlik oranı, cari denge ve bütçe dengesinin GSYH'ya oranlarına ilişkin çeyrek dönemlik verilerini kullanmıştır. Şanlısoy ve Çetin (2016), TOPSIS yöntemi ile Türkiye ekonomisinde 1950 - 2015 dönemi için hükümetlerin ekonomik performanslarını karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda, büyüme, işsizlik, enflasyon, faiz oranı, kamu dış borç stoku, cari açık ve bütçe açığı değişkenleri kullanılmıştır. Arslan (2023) ise 1985-2022 yılları arasında Türkiye'nin ekonomik performansını, Entropi modeli ile ağırlıklandırma ve EDAS ve MOORA yöntemleri ile de sıralama yapılması şeklinde analiz etmiştir. Çalışmada, GSYİH, kişi başında düşen GSMH, büyüme oranı, enflasyon oranı ve dış borç miktarı ekonomik performans değerlendirme kriterleri olarak kullanılmıştır.

Başka ülkeler ile Türkiye'nin ekonomik performanslarının birlikte değerlendirildiği çalışmalar da mevcuttur. Özden (2011), kamu borçları/GSYİH, işsizlik oranı, bütçe açığı/GSYİH, ihracat/ithalat, GSYİH/nüfus ve enflasyon gibi ekonomik göstergeleri kullanarak, Avrupa Birliği'ne (AB) üye ve aday ülkelerinin 2009 yılı performanslarını TOPSIS yöntemi ile elde etmiştir. Yine Özden (2012), AB'ye üye ve aday ülkelerinin ekonomik performans analizini 2010 yılı için VIKOR yöntemi ile gerçekleştirmiştir. Özbek ve Demirkol (2019), Türkiye ve AB ülkelerinin 2016 yılı ekonomik performanslarını, Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS), Additive Ratio Assessment (ARAS), Complex Proportional Assessment (COPRAS) ve Gri İlişkisel Analiz (GİA) yöntemlerinin entegrasyonu ile elde etmişlerdir. Kahreman (2023) OECD ülkelerinin ekonomik performanslarını CRITIC-MABAC yöntemleri ile sıralarken, Eyüpoğlu (2016) gelişmekte olan ülkelerin 2003-2013 yılları arasındaki makroekonomik performanslarını AHS-TOPSIS yöntemleri ile analiz etmiştir. Oğuz vd (2020), AB aday ve potansiyel aday ülkelerin ekonomik performanslarını, Maastricht ekonomik kriterlerini dikkate alarak, 2017 yılı için TOPSIS yöntemi ile analiz ederken; Genç ve Masca (2013), AB ülkeleri ve Türkiye'nin ekonomik performanslarını PROMETHEE ve TOPSIS ile elde etmişlerdir. COVID'in ülkelerin ekonomik performanslarına olan etkilerinin incelendiği çalışmalardan, Tekinay'ın (2022) çalışmasında, G7 ülkeleri ile Türkiye'nin ekonomik performanslarının 2019 ve 2020 yılları ikinci çeyreklerinin TOPSIS yöntemiyle analiz edilmesi sağlanırken, Kete ve Karasaç'ın (2022) çalışmalarında ise COVID-19 pandemisinin AB ülkeleri ile Türkiye'nin ekonomik performansına etkisi COPRAS yöntemi ile incelenmiştir.

3. YÖNTEM VE VERİLER

3.1. Yöntem

Bu çalışmada, Türkiye'nin Cumhuriyet dönemine ilişkin ekonomik göstergeler yıllar bazında tanımlayıcı istatistik değerleri ile değerlendirilip, grafiklerle de görsel olarak yıllar içindeki seyri incelenecektir. Cumhuriyet dönemi 1977-2022 yılları ekonomik performans değerlendirmesi ise bir Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemi olan TOPSIS yöntemi ile analiz edilecektir. ÇKKV yöntemleri, birden fazla kriterin optimize edilerek karmaşık durumlar içerisinde en iyi alternatif seçiminin bir karar mekanizması ile analiz edilebilmesini sağlamaktadır. Karar kriterinin fazla olması durumunda karar problemleri için çoklu kriterli yapıyı bir arada değerlendirerek performanslarını ölçerek değerlendirme imkânı sunmaktadır. Bu çalışmada, bu yöntemlerden TOPSIS yöntemi gerek kullanım alanı çeşitliliği gerekse objektif verilerin değerlendirilmesinde uzun yıllardır tercih edilen bir ÇKKV modeli olduğu için tercih edilmiştir.

TOPSIS (Technique for Order of Preference by Similarity to Ideal Solution) Hwang ve Yoon (1981) tarafından geliştirilmiş ve pek çok alanda uygulama olanağı bulmuş çok kriterli bir karar verme yöntemidir. Yöntem, elde edilebilen en iyi ölçütlerin birleşimi olan “pozitif ideal çözüm” ve elde edilebilen en kötü ölçütlerin birleşimi olan “negatif ideal çözüm” olmak üzere iki kavram ile tanımlanmaktadır (Cheng-Ru, 2008: 256). Yöntemde, alternatifler pozitif ideal çözüme en yakın ve negatif ideal çözümden en uzak mesafede olmalarına göre sıralanmaktadır (Cheng-Min, 2001: 465).

TOPSIS yönteminin uygulama adımları şu şekildedir (Agrawal vd, 1991:97; Behzadian vd, 2012: 13052; Monjezi vd, 2012:37):

1. Karar matrisinin oluşturulması:

Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen çok sayıdaki kriter ve alternatiflere ait veriler kullanılarak karar matrisi (A_{ij}) oluşturulur. Karar matrisi (1) numaralı ifadede görülmekte olup, alternatifler matrisin satırlarında, kriterler ise sütunlarında yer almaktadır. Matris, m karar noktası sayısını ve n değerlendirme vektörü sayısını göstermek üzere mxn boyutunda bir matristir.

$$A_{ij} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} & \cdots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} & \cdots & a_{2n} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} & \cdots & a_{3n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & a_{m3} & \cdots & a_{mn} \end{bmatrix}_{m \times n} \quad (1)$$

2. Standartlaştırılmış (normalize edilmiş) karar matrisinin (R) oluşturulması:

Karar matrisindeki verilere (2) numaralı formül uygulanarak normalize edilmesi sağlanır. Böylece, (3) numaralı ifadede verilen, standartlaştırılmış (normalize edilmiş) karar matrisi (R) elde edilir.

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m a_{ij}^2}} \quad i = 1,2,\dots,m ; j = 1,2,\dots,n \quad (2)$$

$$R_{ij} = \begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} & r_{13} & \cdots & r_{1n} \\ r_{21} & r_{22} & r_{23} & \cdots & r_{2n} \\ r_{31} & r_{32} & r_{33} & \cdots & r_{3n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ r_{m1} & r_{m2} & r_{m3} & \cdots & r_{mn} \end{bmatrix}_{m \times n} \quad (3)$$

3. Ağırlıklandırılmış standart karar matrisinin oluşturulması:

Bir önceki aşamada elde edilen standartlaştırılmış karar matrisi (R) kriter ağırlıkları (w_j) ile çarpılarak ağırlıklandırılır. Bu ağırlıklar, ağırlıklandırmada kullanılan bir ÇKKV yöntemi ve objektif veya sübjektif yöntemlerle belirlenebileceği gibi eşit olarak da alınabilir. Ağırlıklandırılmış standart karar matrisi (V) ifade (4)'de verildiği gibi oluşturulur.

$$V_{ij} = \begin{bmatrix} w_1 r_{11} & w_2 r_{12} & w_3 r_{13} & \cdots & w_n r_{1n} \\ w_1 r_{21} & w_2 r_{22} & w_3 r_{23} & \cdots & w_n r_{2n} \\ w_1 r_{31} & w_2 r_{32} & w_3 r_{33} & \cdots & w_n r_{3n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ w_1 r_{m1} & w_2 r_{m2} & w_3 r_{m3} & \cdots & w_n r_{mn} \end{bmatrix}_{m \times n} \quad (4)$$

4. Pozitif ve Negatif İdeal çözümlerin elde edilmesi:

Pozitif ve negatif ideal çözüm değerleri, sırasıyla (5) ve (6) numaralı formüller ile elde edilir. Değerlendirme faktörü, fayda (J) maksimizasyonunu ve maliyet (J') minimizasyonu sağlamaya yönelikse ideal çözüm seti için V matrisinin ağırlıklandırılmış standardize edilmiş sütun değerlerinin en büyükleri (küçükleri), negatif ideal çözüm seti için ise bu sütun değerlerinin en küçükleri (büyükleri) seçilir.

$$A_j^* = \left\{ \left(\max_i v_{ij} \mid j \in J \right), \left(\min_i v_{ij} \mid j \in J' \right) \right\} \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (5)$$

$$A_j^- = \left\{ \left(\min_i v_{ij} \mid j \in J \right), \left(\max_i v_{ij} \mid j \in J' \right) \right\} \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (6)$$

5. Ayırım ölçülerinin elde edilmesi:

Ayırım ölçüleri Öklid uzaklıkları kullanılarak hesaplanmaktadır. (5) ve (6) numaralı formülleri ile elde edilen kriterlere ait pozitif ve negatif ideal çözüm değerleri olan v_j^* ve v_j^- kullanılarak, alternatiflerin pozitif ve negatif ideal çözüme uzaklıkları sırasıyla (7) ve (8) numaralı formüller yardımıyla hesaplanır.

$$S_i^* = \left[\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2 \right]^{1/2} \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (7)$$

$$S_i^- = \left[\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2 \right]^{1/2} \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (8)$$

6. İdeal çözüme yakınlık skorlarının elde edilmesi:

İdeal çözüme göreceli yakınlık skorları (9) numaralı formül ile hesaplanır ve bu değerlerin büyükten küçüğe göre sıralanması ile alternatiflerin performans sıralamaları elde edilir.

$$C_i^* = S_i^- / (S_i^- + S_i^*); 0 \leq C_i^* \leq 1 \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (9)$$

3.2. Veriler

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 yıllık ekonomik performansının değerlendirilmesi amacıyla çok kriterli karar verme analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, TOPSIS yöntemi ile ekonomik performans değişkenlerinin tam olduğu 1977-2022 yılları arası değerlendirilmiştir. Bu süre zarfında eksik olan 1977 yılına ait istihdam verisi, 1978 yılının istihdam verisi; 1981 yılının ihracat ve ithalat verileri ise bir önceki ve sonraki yılların ortalamaları alınarak doldurulmuştur.

Çalışmada beş adet ekonomik performans ölçüm kriteri kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan bu kriterler, ÇKKV yöntemleri ile ekonomik performans ölçen geçmiş çalışmalarda yoğunlukla kullanılan ve genelde Maastricht ekonomik kriterlerini baz alan makroekonomik performans kriterleri (Özbek ve Demirkol, 2019; Özden, 2011; Sevgin ve Kundakçı, 2017; Urfalıoğlu ve Genç, 2013) göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Tablo 1'de kullanılan ekonomik performans ölçüm kriterleri, tanım ve ölçümleri ile verilmiştir. Göstergelere ilişkin veriler Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB) arşivindeki yıllıklar ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) web sitelerinden derlenmiştir (SBB, <https://www.sbb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 10.08.2023; TÜİK, <https://www.tuik.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).

Tablo 1. Ekonomik Performans Ölçüm Kriterleri

Değişkenin adı	Tanımı	Ölçümü
İhracat	Yapılan ihracat miktarının döviz cinsinden tutarı	Milyon Dolar. *2013 yılı öncesi veriler Özel Ticaret Sistemine göre verilmektedir.
İthalat	Yapılan ithalat miktarının döviz cinsinden tutarı	Milyon Dolar. *2013 yılı öncesi veriler Özel Ticaret Sistemine göre verilmektedir.
İstihdam	İstihdam edilmiş işgücü (sigortalı çalışan sayısı)	Kişi sayısı (1000 kişi)
Enflasyon	Tüketici Fiyatlarında meydana gelen artış	Yıllık % değişim oranı
Büyüme hızı	GSMH'da meydana gelen yüzde değişim	(Cari Temel Fiyatlarla, Bin TL) % değişim

Kaynak: (TÜİK, www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.08.2023).

TOPSIS uygulamasında, İhracat, İstihdam ve Büyüme Hızı değişkenlerinin performansa kattıkları fayda; İthalat ve Enflasyon değişkenlerinin ise performansa getirdikleri maliyet etkileri göz önünde bulundurularak analize dahil edilmişlerdir. Hesaplamalar Microsoft'un Excel programı ile yapılmıştır.

4. TÜRKİYE CUMHURİYETİ EKONOMİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmada Cumhuriyetimizin 100 yılının temel ekonomik göstergelerle ekonomik değerlendirmesi yapılması amaçlanmıştır. Çalışmada, ekonomik performans değişkenlerinin tam olduğu 1977-2022 yılları arası TOPSIS yöntemi ile analiz edilmiştir. 1923-1977 yılları arasındaki veriler sadece bazı değişkenler için mevcut olduğundan bu süre zarfındaki ekonomik göstergeler tanımlayıcı istatistik değerleri ve grafiklerle yıllar içindeki seyri incelenerek değerlendirilecektir.

4.1. Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923-1938 Atatürk Dönemi Ekonomisi

Türkiye'nin Cumhuriyet dönemi ekonomi politikalarının temeli 17 Şubat 1923'te İzmir İktisat kongresi ile atılmıştır. Atatürk önderliğinde toplanan kongrede kurulacak Türkiye Cumhuriyeti'nde izlenecek ekonomik politikalar belirlenmiştir (Durmuş ve Aydemir, 2016: 157). 1923-1938 yılları arası Atatürk Dönemi olarak adlandırılmaktadır. 1923-1930 yılları Cumhuriyet'in kuruluş yılları ekonomisi olarak adlandırılmakta olup, bu yıllar arasında özel sektör ağırlıklı karma ekonomik kalkınma politikası izlenmiştir. 1930-1938 yılları arasında ise devletçi ekonomiye geçilmiştir (Şahin, 2002:35).

Tablo 2'de kuruluş yıllarına ait ekonomik göstergeler verilmiştir. Ülkemiz savaştan çıkmış yeni bir devlet olmasına rağmen kuruluş döneminde ortalama 158,0074 Bin TL ihracat hacmine sahiptir. İthalat rakamları her zaman ihracatının üzerinde olduğu bu dönemde ithalat ortalaması 215,1337 Bin TL olarak gerçekleşmiştir. Türkiye en yüksek ihracatını 1925 yılında yapmıştır. Milli gelirini 1923'ten 1929'a geçen sürede %117,5 oranında arttıran ülkemiz, 1929 yılında %21,6 oranında büyüme gerçekleştirmiştir.

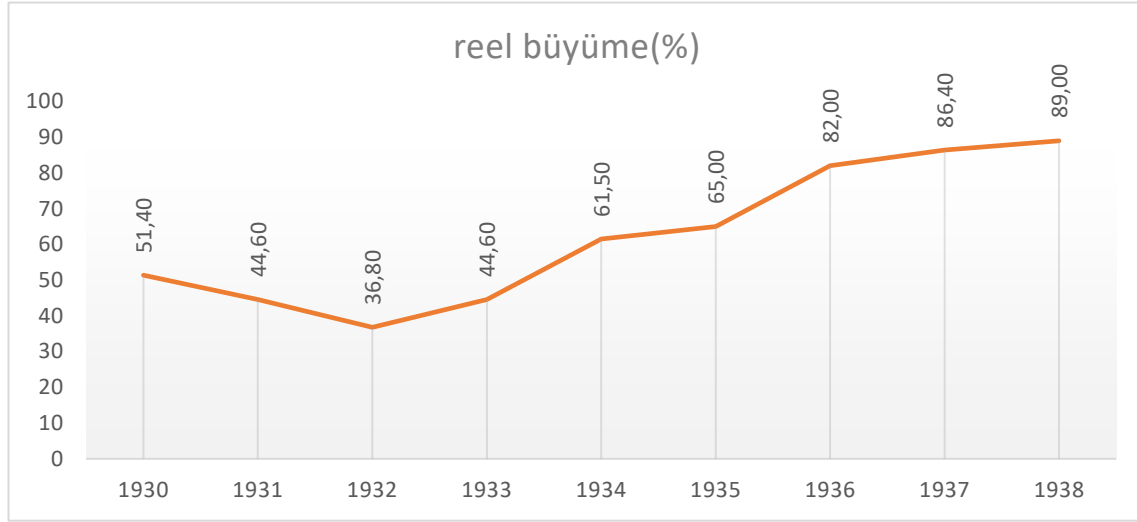
Tablo 2. 1923-1929 Yılları Arası Ekonomik Göstergeler

Yıllar	İhracat (Bin TL)	İthalat (Bin TL)	GSMH (cari fiyatlarla) (milyon TL)	Büyüme hızı* (%)
1923	84,651	144,784	953	0
1924	158,868	193,611	1 204	14,9
1925	192,428	241,615	1 526	12,8
1926	186,423	234,7	1 651	18,2
1927	158,421	211,398	1 471	-12,8
1928	173,537	223,532	1 633	11
1929	152,214	256,296	2 073	21,6

*GSMH'da meydana gelen yüzde değişim

Kaynak: (Ekonomik ve sosyal göstergeler 1950-2014, 2015:22 ve Ticaret Bakanlığı ve 50. Yıl, 1973: 48).

Karma ekonomik modelin yerini devletçi politikaların aldığı 1930-1938 süre zarfında ise ülkemiz ciddi bir kalkınma göstermiştir. Şekil 1'de 1930-1938 yılları arasındaki GSMH'da meydana gelen yüzde değişim veya diğer bir ifadeyle reel büyüme oranlarının dokuz yıllık seyri görülmektedir. Devletçi ekonomik politikalara geçildiği 1930 yılından itibaren iki yıl boyunca büyüme oranının düşüşe geçtiği, fakat sonrasında hemen büyüme oranlarının artış trendine geçtiği görülmektedir. Reel büyüme oranları hızla artarak 1938 yılında %89'luk oranına ulaşmıştır.

Şekil 1. 1930-1938 Yılları Arası Reel Büyüme Oranının Seyri

Kaynak: (Ekonomik ve sosyal göstergeler 1950-2014, 2015:22).

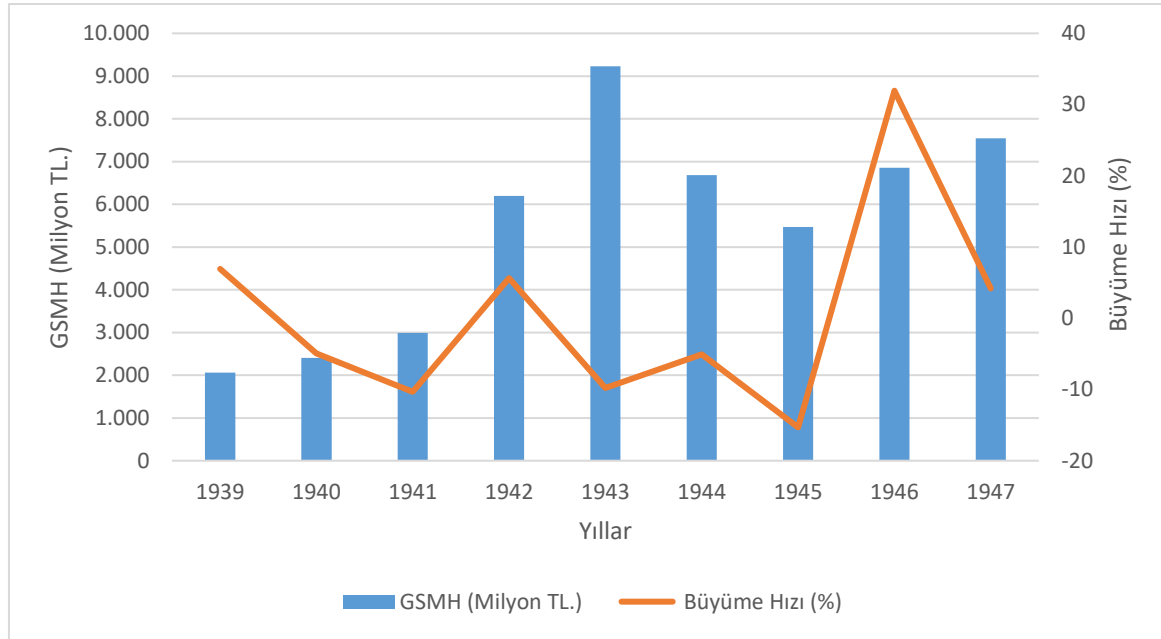
Görüldüğü üzere, Türkiye Cumhuriyeti, 1923'te savaştan yeni çıkmış, kaynakları sınırlı, sermaye birikimi olmayan bir ülkeden hızla büyüyen bir ekonomi haline gelmiştir. Atatürk döneminde, Türkiye Cumhuriyeti her yıl istikrarlı büyüme hızı ile dünyanın en hızlı sanayileşen ülkeleri arasına katılmıştır (Özel, 2002: 248). Bu dönemde sanayinin yanı sıra tarımda da kendine yeten ve dahası ihracat yapan ülkemizin geldiği bu nokta Atatürk'ün ekonomik dehasının bir kanıtı niteliğindedir.

4.2. Türkiye Cumhuriyeti'nin 1940-1950 Dönemi Ekonomisi

Atatürk döneminde yakalanan istikrarlı büyüme ve gerek tarım gerekse sanayide ulaşılan yüksek üretim hacimleri 1939-1945 yılları arasında meydana gelen İkinci Dünya Savaşı ile sekteye uğramıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz etkisi ile büyük bir ivme kazanan sanayileşme süreci yavaşlamış, ekonomi yıllık ortalama %6,6 oranında küçülmüştür (Toprak ve Çatalbaş, 2019: 35). 1941'de devletçi politikalar yerine karma ekonomi politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönem, devletin ekonomideki öncülüğü devam ederken, aynı zamanda karma ekonomi politikalarının uygulandığı yıllar olmuştur. Bu dönemde savaşa girilmemesine rağmen ağır savunma giderleri olmuş, ithalat büyük ölçüde daralmış ve sanayi yatırımları gerilemiştir (Koç, 2006: 92).

Şekil 2'de bu döneme ait reel GSYH ve büyüme oranlarını bir arada verilmiştir. Savaşın ilk yıllarındaki GSYH'deki düşük seviyeler, 1942 ve özellikle 1943 yılında dönemin en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. İlk yıllarda meydana gelen bu düşük gelir düzeyinin nedenleri arasında dış ticarete ciddi ağırlığı olan Almanya ile olan dış ticaretimizin %25 oranında düşmesi de bulunmaktadır. 1942 yılından sonra bu oran tekrar yükselmeye başlamıştır (Arslan, 2016:9).

Büyüme hızının ise dalgalı olduğu ve 1942’de yakalanan yükseliş ile 1946’teki büyük sıçrama göze çarpmaktadır.

Şekil 2. 1939-1947 Yılları Arası Reel GSYH ve Büyüme

Kaynak: (SBB: Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, <https://www.sbb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).

1945’te savaşın sona ermesiyle birlikte 1946’da İvedili Sanayi Planı ve 1947’de Türkiye İktisadi Kalkınma Planı devreye sokulmuştur. Ayrıca Türkiye, bu yılda bir iştirak hissesi ile IMF’ye katılmıştır (Koçtürk ve Gölalan, 2010). Cumhuriyet tarihinin ilk devalüasyonu yine bu dönemde gerçekleşmiştir. Türkiye 1946 yılında Marshall yardımından yararlanma amacıyla Türk lirasının değerini % 50 oranında düşürmüştür (Aktaran Koç, 2006: 92).

4.3. Türkiye Cumhuriyeti’nin 1950-1960 ve 1960-1980 Dönemleri Ekonomisi

İkinci Dünya Savaşı’nda her alanda dışa kapalı kalmak zorunda kalan Türkiye, sonrasında Batı bloğuna dahil olmak için siyasi, askeri ve ekonomik anlamda değişikliklere gitmiştir. 1950-1960 yılları arası Türkiye Cumhuriyeti’nin çok partili dönemidir. Bu dönemde tarımın desteklenmesine ağırlık verilmiş, sanayi ikinci planda kalmış, bu da ithalatın hızla artarak döviz ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Bu durum 1958 döviz krizine neden olmuş, ardından İstikrar Kararları ve bunu takip eden IMF İstikrar Programının uygulanması sürecini başlatmıştır (Aktaran: Toprak ve Çatalbaş, 2019: 36). Tablo 3’ten görüleceği üzere 1950’den sonra büyüme hızı artarken, 1954’te küçülme yaşanmış ve ardından da düşük büyüme hızları ile devam etmiştir. Bu dönemin ortalama büyüme hızı %6,72 seviyesinde değer almıştır. Toptan Eşya Fiyatları da 1956-1959 yılları arasında oldukça yüksek seyretmiştir. Bu dönemde iktidar partisinin uyguladığı kararlar, âtil kaynakların durumu, dış yardımlar, iç piyasa arzı fiyat artışları ve dolayısıyla millî gelirden belirleyici olmuştur (Kazgan, 1963: 193).

Tablo 3. 1950-1980 Yılları Arası Ekonomik Göstergeler

Yıllar	Toptan Eşya Fiyat Endeksi	Yüzde Değişme	Büyüme Hızı
1950	33,6	-	9,4
1951	35,8	6,55	12,8
1952	36,2	1,12	12,0
1953	36,9	1,93	11,2
1954	41	11,11	-2,9
1955	43,9	7,07	8,1
1956	51,3	16,86	3,3
1957	60,9	18,71	7,9
1958	70,1	15,11	4,6
1959	83,8	19,54	4,6
1960	88,2	5,25	2,9
1961	90,8	2,95	1,7
1962	95,9	5,62	6,1
1963	100	4,28	9,4
1964	101,2	1,20	4,1
1965	109,4	8,10	2,6
1966	114,7	4,84	11,7
1967	123,4	7,59	4,5
1968	127,3	3,16	6,7
1969	136,5	7,23	4,1
1970	145,7	6,74	3,2
1971	168,9	15,92	5,6
1972	199,3	18,00	7,4
1973	240,1	20,47	3,3
1974	311,8	29,86	5,6
1975	343,2	10,07	7,2
1976	396,6	15,56	10,5
1977	492,1	24,08	3,4
1978	750,8	52,57	1,5
1979	1230,7	63,92	-0,6
1980	2550,6	107,25	-2,4

Kaynak: (SBB: Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, <https://www.sbb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).

1960-1980 yılları arası ise Türkiye Cumhuriyeti'nin planlı dönemidir. 1960 ihtilalinden sonra liberal ekonomi politikalarının yerini planlı kalkınmanın uygulandığı müdahaleci politikalar almıştır. Bu dönemde en büyük önem sanayileşmeye verilerek hızlı büyüme amaçlanmıştır. 1963 yılından itibaren 1980'e kadar beş yıllık kalkınma planları uygulanmıştır. Tablo 3'ten görüldüğü üzere 1963, 1966 ve 1976 büyümenin yüksek seviyelerde gerçekleştiği yıllar olmuştur. 1963-1977 döneminde GSYH'deki yıllık ortalama artış %6 iken, sanayi sektöründeki büyüme hızı ise %11 olarak gerçekleşmiştir (Toprak ve Çatalbaş, 2019: 36). Bu dönemde Toptan Eşya Fiyatlarındaki değişim 1971'e kadar iyi seviyelerde olmasına rağmen sonrasında büyük bir hızla artarak 1980'de %107,25 oranına ulaşmıştır. Bu durumun sebepleri arasında, dış alımın programladığı gibi gerçekleşmemesi, kamu sektörünün ihtiyacı olan finansman kaynağı için emisyon hacminin artırılması, banka kredilerinin artışının sınırlı kalması gösterilmektedir (Koç, 2006: 99). Türkiye Cumhuriyeti'nin 1980 yılına kadar uyguladığı olduğu ithal ikameci sanayileşme modelinin ekonomiye yansımaları bu şekilde olmuştur.

1950-1980 dönemine ilişkin dış ticaret rakamları incelendiğinde hem ihracatın hem de ithalatın arttığı görülmektedir. 1950, 1960, 1970 ve 1980 yıllarına ait ihracatın sırasıyla 263, 321, 588 ve 2910 milyon dolar olarak gerçekleşirken; ithalat ise sırasıyla 286, 468, 948 ve 7909 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (SBB, <https://www.sbb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 10.08.2023). İthalat bu yıllar boyunca ihracatın hep üstünde kalmıştır. İthalatın bu şekilde artışı dış açıkları kronik hale getirmiş, 1958'de döviz krizine neden olarak, ekonomik yapıyı dış yardım, kredi ve yabancı sermaye yatırımlarına dayanarak ayakta durabilen bir duruma getirmiştir. Türkiye 1960'lardan sonra yapmış olduğu planlamalarla tüketim malları üretimini ön plana çıkaran bir ithal ikameci sanayileşme süreci benimsemesine rağmen yine de dış açık kapatılamamıştır (Kanca, 2012: 60).

4.4. Türkiye Cumhuriyeti 1977-2022 Yılları Arası Ekonomik Performans Analizi

Çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1977-2022 yılları arası ekonomik performans analizi bir ÇKKV yöntemi olan TOPSIS ile yapılmıştır. Performans analizinin bu yılları kapsamının sebebi sadece bu 46 yıl için tüm değişkenlere ait verilerin mevcut olmasıdır. Çalışmada beş ekonomik performans kriteri kullanılmıştır. Bu kriterler veri bölümünde ayrıntılı bir şekilde açıklandığı üzere İhracat, İthalat, İstihdam, Enflasyon ve Büyüme hızıdır.

Öncelikle, yöntem kısmında verilen adımlardan ilki olan karar matrisi 46 yıl ve 5 performans kriteri için oluşturulmuştur. Tablo 4'te karar matrisi verilmiştir.

Tablo 4. Karar Matrisi

	İthalat	İhracat	İstihdam	Enflasyon	Büyüme hızı
Kriter ağırlıkları	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20
1977	3043,30	5796,30	15249,30	24,10	3,90
1978	2310,80	4599,00	15249,30	52,60	2,90
1979	2808,20	5069,40	15238,60	63,90	-0,40
1980	4506,00	7416,00	15231,30	107,20	-1,10
1981	6674,35	3996,00	15367,90	36,80	4,10
1982	8842,70	576,00	15467,00	25,20	4,60
1983	9235,00	5727,70	15576,70	31,40	3,10
1984	10756,90	7133,60	15776,20	48,40	5,90
1985	11305,30	7958,10	15877,80	45,00	5,10

1986	11104,80	7456,80	18512,00	34,60	8,10
1987	14157,80	10109,00	18804,00	38,90	7,50
1988	14335,40	11662,00	19674,00	75,40	3,60
1989	15792,20	11624,70	20136,00	73,10	1,90
1990	22302,30	12959,50	20019,00	61,50	9,20
1991	21047,00	13593,50	19578,00	66,00	0,50
1992	22870,90	14714,70	19701,00	70,10	5,90
1993	29428,40	15345,10	19397,00	66,10	6,80
1994	23270,00	18106,00	19605,00	116,30	-5,00
1995	43028,00	21636,00	20066,00	88,00	6,70
1996	48005,00	23225,00	20476,00	80,40	7,30
1997	45552,00	26261,00	20351,00	85,70	8,29
1998	45440,00	26973,00	21393,00	84,60	3,86
1999	39773,00	26588,00	21236,00	64,90	-6,08
2000	54502,80	27774,90	20182,00	54,90	6,13
2001	41399,10	31334,20	21875,00	54,40	-9,50
2002	51553,80	36059,10	21354,00	45,00	7,80
2003	69339,70	47252,80	21147,00	25,30	5,90
2004	97539,80	63167,20	21791,00	9,35	9,90
2005	116774,20	73476,40	19357,00	7,72	7,60
2006	139576,17	85534,70	19717,00	9,65	6,89
2007	170062,71	107271,70	20001,00	8,39	4,62
2008	201963,57	132027,20	20399,00	10,06	0,90
2009	140928,42	102142,60	20534,00	6,53	-4,80
2010	185544,33	113883,20	21810,00	6,40	9,00
2011	240841,68	134906,90	23166,00	10,45	11,10
2012	236545,14	152461,70	23738,00	6,16	4,80
2013	251661,25	151802,60	24486,00	7,40	8,50
2014	242177,12	157610,20	25774,00	8,17	5,20
2015	207234,36	143838,90	26501,00	8,81	6,10
2016	198618,24	142529,60	27126,00	8,53	3,20
2017	238715,10	164495,00	28075,00	11,92	7,40
2018	231152,50	177169,00	28691,00	20,30	3,00
2019	210343,50	180833,00	28042,00	11,84	0,90
2020	219516,80	169638,00	26695,00	14,60	1,80
2021	271493,80	225264,00	28797,00	36,08	11,40
2022	363708,90	254201,00	30752,00	64,27	5,57

Kaynak: (Yazar tarafından SBB arşivindeki 2000 yılı ve öncesi Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) temel ekonomik göstergeler yıllıkları, 2001 yılı sonrası temel ekonomik göstergeler verileri ve TÜİK yakın tarih ekonomik verileri derlenerek oluşturulmuştur: <https://www.sbb.gov.tr/>; <https://www.tuik.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 10.08.2023).

Yöntemin ikinci adımında karar matrisi standartlaştırılarak tüm verilerin aynı ölçüğe gelmesi sağlanmıştır. Ardından tüm kriterlere eşit ağırlıklar verilerek ağırlıklandırılmış standardize edilmiş matris oluşturulmuştur. Çalışmada kullanılan tüm ekonomik göstergeler aynı derecede önemli olup, etkilerinin ekonomik performansa eşit bir şekilde yansımalarının daha doğru olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple, öncesinde bir ağırlık belirleme işlemine gerek duyulmaksızın ağırlıklar eşit alınmıştır. Toplam 5 tane kriter olduğundan, kriter ağırlıkları 1/5 olarak belirlenmiştir.

Yöntemin dördüncü adımında, ağırlıklandırılmış standardize edilmiş karar matrisinden (3) ve (4) numaralı formüller kullanılarak pozitif ve negatif ideal çözümler elde edilmiştir. Tablo 5'te hesaplanan pozitif ve negatif ideal çözüm değerleri görülmektedir. Bu değerlerin hesaplanmasında, İhracat, İstihdam ve Büyüme hızı değişkenlerinin performansa kattıkları fayda; İthalat ve Enflasyon değişkenlerinin ise performansa getirdikleri maliyet etkileri göz önünde bulundurulmuştur.

Tablo 5. Pozitif ve Negatif İdeal Çözüm Değerleri

	Pozitif İdeal Çözüm Değerleri (A^*)	Negatif İdeal Çözüm Değerleri (A^-)
İthalat	0,0005	0,0758
İhracat	0,0762	0,0002
İstihdam	0,0423	0,0210
Enflasyon	0,0036	0,0672
Büyüme hızı	0,0544	-0,0453

Yöntemin altıncı adımında, (5) ve (6) numaralı formüller yardımıyla alternatiflerin pozitif ideal çözüme uzaklık değerleri (S_i^*) ve negatif ideal çözüme uzaklık değerleri (S_i^-) hesaplanmıştır. Son olarak, (7) numaralı formül kullanılarak ideal çözüme göreceli yakınlık değerleri (C_i^*) elde edilmiştir. İdeal çözüme göreceli yakınlık değeri en yüksek olan yıl en iyi ekonomik performansa sahip yıl olarak kabul edilmekle birlikte, tüm yılların bu doğrultuda sıralanması sağlanmıştır. Tablo 6'da Türkiye Cumhuriyeti'nin 1977-2022 yıllarının ekonomik performansa göre sıralaması S_i^* , S_i^- ve C_i^* değerleri ile birlikte verilmiştir.

Tablo 6. Türkiye Cumhuriyeti'nin 1977-2022 Yıllarının Ekonomik Performans Sıralaması

	S^*	S^-	C^*	<i>Sıra</i>
2021	0,0594	0,1317	0,6891	1
2010	0,0593	0,1202	0,6697	2
2004	0,0623	0,1261	0,6693	3
2011	0,0622	0,1257	0,6690	4
2017	0,0595	0,1164	0,6617	5
2013	0,0625	0,1188	0,6550	6
2015	0,0600	0,1120	0,6513	7
2005	0,0639	0,1173	0,6474	8
2006	0,0638	0,1131	0,6392	9
2014	0,0653	0,1091	0,6255	10
2012	0,0663	0,1078	0,6191	11
2007	0,0666	0,1055	0,6131	12
2016	0,0660	0,1040	0,6118	13
2003	0,0709	0,1104	0,6089	14
2002	0,0731	0,1137	0,6086	15
2018	0,0670	0,1027	0,6051	16
1986	0,0792	0,1213	0,6049	17
1987	0,0796	0,1180	0,5972	18
1990	0,0812	0,1187	0,5937	19
2019	0,0700	0,1018	0,5925	20
2020	0,0696	0,1004	0,5905	21
2000	0,0798	0,1053	0,5690	22
1982	0,0860	0,1130	0,5678	23
1984	0,0849	0,1112	0,5672	24
1977	0,0860	0,1122	0,5662	25
1993	0,0842	0,1086	0,5634	26
1997	0,0854	0,1097	0,5623	27
1985	0,0853	0,1094	0,5617	28
2022	0,0871	0,1110	0,5603	29
1981	0,0872	0,1089	0,5554	30
2008	0,0761	0,0947	0,5545	31
1996	0,0855	0,1063	0,5541	32
1992	0,0864	0,1059	0,5509	33
1983	0,0881	0,1072	0,5487	34
1995	0,0888	0,1039	0,5392	35
1978	0,0918	0,1027	0,5280	36
1988	0,0923	0,0991	0,5179	37

1998	0,0908	0,0945	0,5101	38
1989	0,0952	0,0944	0,4978	39
1991	0,0967	0,0910	0,4847	40
2009	0,0953	0,0876	0,4787	41
1979	0,1016	0,0920	0,4753	42
1980	0,1136	0,0851	0,4285	43
1999	0,1140	0,0764	0,4012	44
2001	0,1241	0,0772	0,3836	45
1994	0,1243	0,0746	0,3751	46

TOPSIS yöntemi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin 1977-2022 yılları arası için en iyi ekonomik performansa sahip yıl, 2021 yılı olmuştur. 2021 yılı büyüme oranının en yüksek değerinde olduğu yıldır. 2021 yılında, büyüme hızının çok yüksek olması, istihdam ve ihracat rakamlarının yine benzer şekilde yüksek değerler alması bu yılı ekonomik performans açısından en iyi yıl yapmıştır. 2021 yılı, GSYİH'nin dolar bazında arttığı, ihracatın çok yüksek seviyelerde olduğu bir yıl olmuştur (Bloomberg ht, <https://www.bloomberght.com/turkiye-2021-de-yuzde-11-buyudu-2300076>, Erişim Tarihi: 20.10.2023). 2021 yılını, yine performansları yüksek 2010 ve 2004 yılları izlemektedir. 2010 yılı, öngörülenin üstünde büyümenin gerçekleştiği ve kişi başına düşen gelirin çok yüksek değerlere ulaştığı bir yılken; 2004 yılı ise Türk lirasından 6 sıfırın atıldığı yıldır.

En kötü performansa sahip olan yıl olarak ise 1994 yılını görmekteyiz. Bu yıl çok yüksek oranda enflasyonun gerçekleştiği, büyüme hızının negatif olduğu ve ithalatın da çok yüksek değerlere sahip olması nedeniyle bu sırada yer almıştır. 1994 yılı, Türk lirasının %13,6 oranında devalüe edildiği ve 5 Nisan ekonomik kriz kararlarının alındığı bir yıldır. Bu çerçevede düşünüldüğünde bu yılın sergilediği performans şaşırtıcı olmamaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana geride bıraktığı 100 yıllık sürecin ekonomik değerlendirmesi yapılmıştır. Makalede 1977-2022 yıllarının ekonomik performansları bir Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemi olan TOPSIS yöntemi ile analiz edilmiştir. Çoklu kriterlerin bir arada değerlendirilmesine imkân sağlayan bu yöntem sayesinde, 46 yılın ekonomik performansları elde edilerek karşılaştırılmıştır. İhracat, İthalat, İstihdam, Enflasyon ve Büyüme Hızı olmak üzere beş makroekonomik performans kriteri belirlenmiş, veriler 1977-2022 yılları için çeşitli yıllık ve veri tabanlarından alınıp düzenlenmiştir. 1977 yılından önceki veriler tüm değişkenler için mevcut olmadığından performans analizi bu yıllarla sınırlı kalmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1977-2022 yılları arası için en iyi ekonomik performansa sahip yılı 2021 yılı olmuştur. Son 46 yılın en yüksek büyüme oranına sahip olan 2021 yılı, aynı zamanda istihdam ve ihracat rakamlarında da yüksek değerler alarak en üst sıraya yerleşmiştir. Bulgulara göre, 2021 yılını, sırasıyla 2010 ve 2004 yılları izlemişlerdir. 2010 yılı, öngörülenin üstünde büyümenin gerçekleştiği ve kişi başına düşen gelirin çok yüksek değerlere ulaştığı bir yılken; 2004 yılı ise Türk lirasından 6 sıfırın atıldığı yıldır. Meşhur 1994 krizinin yaşandığı 1994 yılı ise bu 46 yıllık sürecin en kötü ekonomik performansının sergilediği yıl olmuştur. Yüksek enflasyon oranı, negatif büyüme hızı ve yüksek ithalat rakamları ile bu yılın sergilediği performans şaşırtıcı olmamıştır. Zira 1994 yılı Türk lirasının %13,6 oranında devalüe edildiği bir yıldır. Farklı dönem ve değişkenlerle de olsa Türkiye'nin ekonomik performansını TOPSIS yöntemi ile değerlendiren

başka bir çalışma olan Eleren ve Karagül'nin (2008) çalışmasının bulguları ile bu çalışmanın bulguları karşılaştırıldığında benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir. 46 yıllık değerlendirme yapan bu çalışmada en kötü performansa sahip olan 1994 yılı; 1986-2006 arasını değerlendiren Eleren ve Karagül'ün (2008) çalışmasında da sondan 4.sırada yer almaktadır. Ayrıca, Eleren ve Karagül'ün (2008) çalışmasında en iyi performans yılı 1986; bu çalışmada da 46 yıl arasında 17.sırada yer almaktadır. Yine farklı değişkenlerle 1985-2022 arasındaki ekonomik performansı sıralayan Arslan (2023) da, bu çalışmada olduğu gibi, hem EDAS hem de MOORA yöntemleri ile 1994 yılını en kötü performansa sahip olarak bulmuştur. İlâveten, COVID pandemisinin ülkemiz ekonomik performansına etkisinin incelendiği Pınar vd.'nin (2023) çalışmasında da benzer şekilde, 2020:Q1 – 2022:Q4 dönemine ait en yüksek performans TOPSIS yöntemi ile 2021:Q1 dönemine ait olarak bulunmuştur.

Ayrıca, makalede, 1980 öncesi döneme dair elde edilebilen ekonomik gösterge verileri çeşitli kaynaklardan toplanıp bir araya getirilmiş ve bu verilerin ışığında istatistiksel ve grafiksel yöntemlerle ekonomik değerlendirme yapılmıştır. 1923-1938 Atatürk dönemi incelendiğinde, 1929'a kadar olan kuruluş döneminde milli gelirin %117,5 oranında arttırıldığı ve 1929 yılında %21,6 oranında büyüme gerçekleştiği görülmüştür. İhracatın her zaman ithalatın altında kaldığı kuruluş döneminden sonra gelen 1930-1938 döneminde, ülkemiz ciddi bir kalkınma göstermiştir. Bu sürede reel büyüme oranları hızla artarak 1938 yılında %89 oranına ulaşmıştır. Atatürk döneminde, Türkiye Cumhuriyeti sürdürdüğü istikrarlı büyüme hızı ile dünyanın en hızlı sanayileşen ülkeleri arasında yer almıştır. Bu dönemde sanayinin yanı sıra tarımda da kendine yeten ve dahası ihracat yapan ülkemizin geldiği bu nokta Atatürk'ün ekonomik dehasının bir kanıtı niteliğindedir.

Makalede incelenen 1940-1950 döneminde, İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz etkisi ile büyük bir ivme kazanan sanayileşme sürecinin yavaşladığı ve ekonominin küçüldüğü görülmüştür. Ama savaşın ilk yıllarındaki GSYH'deki düşük seviyeler, 1942 ve özellikle 1943 yılında dönemin en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. 1945'te büyüme oranında kaydedilen yüksek oranlarla ekonomi toparlama sürecine girmiştir. 1950-1960 dönemi değerlendirildiğinde, 1950'den sonra büyüme hızının artarken, 1954'te küçülme yaşandığı ve ardından da düşük büyüme hızları ile devam ettiği görülmüştür. Bu dönemin ortalama büyüme hızı %6,72 seviyesinde değer almıştır. Yine, Toptan Eşya Fiyatları da 1956-1959 yılları arasında oldukça yüksek seyretmiştir. En büyük önemin sanayileşmeye verilerek hızlı bir büyüme amaçlandığı, 1960-1980 dönemi değerlendirildiğinde, 1963, 1966 ve 1976 yıllarının büyümenin yüksek seviyelerde gerçekleştiği yıllar olduğu görülmüştür. Bu dönemde Toptan Eşya Fiyatlarındaki değişim 1971'e kadar iyi seviyelerde olmasına rağmen sonrasında büyük bir hızla artarak 1980'de %107,25 oranına ulaşmıştır. Bu dönemde uygulanan beş tane kalkınma planına rağmen ithalat hep ihracatın üstünde kalmıştır.

Bu çalışma, cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar geçen 100 yıllık sürecin ekonomik değerlendirmesinin yapılması ve kapsadığı geniş çerçeve ile ilgili yazına katkı sağlamayı hedeflemiştir. 1977 yılı öncesi için eksik olan makroekonomik performans değişkenlerine ait veriler nedeniyle, çok kriterli karar verme ile 100 yıllık ekonomik performans değerlendirmesi ve sıralaması yapılamaması çalışmanın sınırlılığı olmuştur. Bundan sonraki çalışmalarda, Türkiye ekonomisinin geçmişi üzerine yapılan çalışmaların arttırılması, farklı kriter ve yöntemlerle de analizler yapılarak bu çalışma ile karşılaştırma yapılması, böylece tarihin geleceğimize ışık tutmasının sağlanması ve gerek araştırmacılara gerekse politika yapıcılara bu anlamda kaynak sağlanması önerilmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2013). Türkiye ekonomisine genel bakış (2001-2013). *Çalışma Dünyası Dergisi*, 1(2), 15-32.
- Agrawal, V.P., Kohli, V., & Gupta, S. (1991). Computer aided robot selection: the 'multiple attribute decision making' approach. *International Journal of Production Research*, 29, 1629–1644.
- Arslan, M. (2016). 2. Dünya savaşı ve Türkiye'de savaş ekonomisi. *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*, 2, 1-14.
- Arslan, H.M. (2023). Türkiye ekonomisinin çok kriterli karar verme yöntemleri ile değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 14 (100. Yıl Özel Sayısı), 26-43.
- Arslantürk, Y. (2023). Misak-ı iktisadi ve sonuçlarına ilişkin ekonomik ve mali göstergelerin analizi, *ODÜSOBİAD*, 13(1), 915-940.
- Bahar, O. (2004). Türkiye'de Atatürk Dönemi'nde (1923-1938) uygulanan para politikaları. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 11(1), 155-166.
- Bloomberg. *Türkiye Makro Verileri*. [Çevrim-içi: <https://www.bloomberght.com/turkiye-2021-de-yuzde-11-buyudu-2300076>], Erişim tarihi: 20.09.2023.
- Behzadian, M., Otaghsara, S.K., Yazdani, M., & Ignatius, J. (2012). A state-of-the-art survey of TOPSIS applications. *Expert Systems with Applications*, 39(17), 13051–13069.
- Cheng-Min F., ve Wang R-T. (2001). Considering the financial ratios on the performance evaluation of highway bus industry. *Transport Reviews*, 21(4), 449-467.
- Cheng-Ru W., Lin, C-T., & Tsai, P-H. (2008). Financial service of wealth management banking: balanced scorecard approach. *Journal of Social Sciences*, 4(4), 255-263.
- Cinel, E.A. (2014). Türkiye'de ekonomik büyümenin belirleyicileri (1980-2011). *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4 (8), 15 – 26.
- Çöğür, İ., ve Çoban, O. (2011). Dış borç ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği (1980-2009). *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(21), 133-149.
- Dağdemir, Ö., ve Küçükcalay, A.M. (1999). Türkiye'de 1960-1980 müdahale dönemi ekonomileri: iktisat politikaları ve makro ekonomik göstergeler açısından bir karşılaştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 121-138.
- Durmuş, S., ve Aydemir, N.K. (2016). Atatürk dönemi Türkiye ekonomisi (1923-1938). *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 7(12), 155-167.
- Ekonomik ve sosyal göstergeler 1950-2014 (2015). Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Ekonomik_ve_Sosyal_Gostergeler_1950_2014.pdf
- Eleren, A., & Karagül, M. (2008). 1986-2006 Türkiye ekonomisinin performans değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 15(7), 1-14.
- Eroğlu, N. (2007). Atatürk dönemi iktisat politikaları (1923-1938). *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(2), 63-73.
- Eyüboğlu, K. (2016). Comparison of Developing Countries' Macro Performances with AHP and TOPSIS Methods. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 131-146.
- Genç, T. ve Masca, M. (2013). TOPSIS ve PROMETHEE yöntemleri ile elde edilen üstünlük sıralamalarının bir uygulama üzerinden karşılaştırılması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15(2), 539-566.
- Gündüz, A.Y. (1999). Türkiye ekonomisindeki yapısal değişiklikler ve 1980 sonrası uygulanan istikrar politikaları. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15, 277 – 288.
- Hwang, C.L. ve Yoon, K. (1981). *Multiple attribute decision making methods and applications*. Berlin: Springer.
- İnan, A. (1972). *Devletçilik ilkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin birinci sanayi planı 1933*, Ankara: TTK Yayınları.
- Kahreman, Y. (2023). OECD ülkelerinin ekonomik performanslarının CRITIC-MABAC yöntemi ile ölçülmesi. *Journal of International Banking, Economy and Management Studies*, 6(1), 96-122.
- Kanca, O.C. (2012). 1950-1960 arası Türkiye'de uygulanan sosyo-ekonomik politikalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 47-63.
- Kazgan, G. (1963). Türkiye ekonomisinde strüktürel değişme (1950-1960). *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, 23(176), 167-193.

- Kete, H. ve Karasaç, F. (2022). Covid-19 sürecinde Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin ekonomik performanslarının COPRAS yöntemi ile değerlendirilmesi. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 373-395.
- Koç, E. (2006). *Türkiye'de finansal serbestleşmenin yabancı sermaye yatırımları üzerine etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Koçtürk, M.O. ve Gölalan, M. (2010). 1923-1950 Türkiye ekonomisinin yapısal analizi. *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik*, 45(2), 48-65.
- Monjezi, M., Dehghani, H., Singh, T.N., Sayadi, A.R., ve Gholinejad, A. (2012). Application of TOPSIS method for selecting the most appropriate blast design. *Arabian Journal of Geosciences*, 5, 95-101.
- Oğuz, S., Çetiner, Ö. ve Yalçıntaş, D. (2020). Avrupa Birliği'ne Aday ve Potansiyel Aday Ülkelerin Ekonomik Göstergelerinin TOPSIS Yöntemi ile Değerlendirilmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(12), 17-28.
- Oransay, B.S. (1972). Prof.Dr. Afet İnan: devletçilik ilkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin birinci sanayi planı 1933 biyografisi. *Belleten Türk Tarih Kurumu*, 36(144), 545-560.
- Özbek, A. ve Demirkol, İ. (2019). Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye'nin ekonomik göstergelerinin karşılaştırılması. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 26(1), 71- 91.
- Özel, S. (2002). Atatürk Dönemi Türkiye ekonomisi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 2, 235-248.
- Özden, Ü.H. (2011). TOPSIS yöntemi ile Avrupa Birliğine üye ve aday ülkelerin ekonomik göstergelere göre sıralanması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 215-236.
- Özden, H.Ö. (2012). AB'ye üye ülkelerin ve Türkiye'nin ekonomik performanslarına göre VIKOR yöntemi ile sıralanması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 455-468.
- Pınar, A., Yıldırım, M. ve Erdoğan, S. (2023). COVİD dönemi ve sonrası Türkiye ekonomisinin performansının CRİTİC, TOPSİS ve MABAC yöntemleri ile ölçülmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 433-449.
- Şanlısoy, S. Ve Çetin, M. (2016). Türkiye ekonomisinde hükümetlerin ekonomik performanslarının TOPSIS yöntemi ile ölçülmesi. *Sosyoekonomi*, 24 (28), 65-83.
- Sarıçoban, G. (2020). Atatürk Döneminde (1923-1929) Türkiye ekonomisi. *Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Der.*, 44, 222-236.
- Sevgin, H. ve Kundakçı, N. (2017). TOPSIS ve MOORA yöntemleri ile Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerin ve türkiye'nin ekonomik göstergelere göre sıralanması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 87-108.
- Sungur, O. (2015). 2000 Sonrası Türkiye Ekonomisi: Büyüme, Enflasyon, İşsizlik, Borçlanma ve Dış Ticarete Gelişmeler, *Toplum ve Demokrasi*, 9 (19-20), Ocak-Aralık, 243-269.
- Şahin, H. (2002). *Türkiye ekonomisi (tarihsel gelişimi-bugünkü durumu)*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Urfaloğlu, F. ve Genç, Tolga (2013). Çok kriterli karar verme teknikleri ile Türkiye'nin ekonomik performansının Avrupa birliği üye ülkeleri ile karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(2), 329-360.
- Tekinay, O.N. (2022). Covid-19 salgın dönemi G7 Ülkeleri ve Türkiye'nin ekonomik performans sıralaması ve karşılaştırılması, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 1-25.
- Ticaret Bakanlığı ve 50. Yıl (1973), T.C. Ticaret Bakanlığı, Ankara.
- Toprak, M. Ve Çatalbaş, N. (Eds.). (2019). *Türkiye ekonomisi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Turen, Z. (2015). 2002-2012 yılları arasında Türk iktisat politikasındaki gelişmeler. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 223-235.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB). *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler*. [Çevrim-içi: <https://www.sbb.gov.tr/>]. Erişim tarihi: 10.08.2023.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Ekonomik veriler*. [Çevrim-içi: <https://www.tuik.gov.tr/>]. Erişim tarihi: 10.08.2023.

Extended Summary

Economic Evaluation of 100 Years of the Republic of Türkiye and Economic Performance Analysis with Multi-criteria Decision Making

After the War of Independence won under the leadership of Atatürk, the Republic was proclaimed on October 29, 1923. The foundation of the economic policies of the Republic of Türkiye, whose 100th anniversary we celebrate today, was laid at the Izmir Economic Congress on February 17, 1923. In this study, the economy of the 100 years since the foundation of the Republic of Türkiye was evaluated. The 100-year economic assessment of the Republic of Türkiye is examined with subheadings as the evaluation of the Economies of the 1923-1938 Ataturk Period, the 1940-1950 period, the 1950-1960 and 1960-1980 periods, and the Economic Performance Analysis between the years 1977-2022.

All the conditions were challenged for the implementation of the decisions taken at the Izmir economic congress, where the foundations of the economic policies of the Republic of Türkiye were laid, and serious progress was made by giving priority to the fields of industry, banking, agriculture, mining and transportation. The period between 1923 and 1938, which covers the period from the establishment of the republic until Ataturk's death, is called the Ataturk period. In this period, the period between 1923 and 1930, when mixed economic development policies were followed, is known as the establishment economy, and the period between 1930 and 1938 is known as the statist economy period. The Second World War occurred between 1939 and 1945. In these years when the war economy dominated, the period 1941-1950 was the period when mixed economy policies were implemented. The period 1950-1960 is known as the multi-party period, and the period 1960-1980 is known as the planned period. Türkiye, which tried to integrate into globalization after 1980, experienced successive crises in April 1994, November 2000 and February 2001 during the 1989-2001 period.

In this article, the economic performances of the years 1977-2022 were analyzed with the TOPSIS, which is a multi-criteria decision-making method. Multi-criteria decision making (MCDM) methods enable multiple criteria to be optimized and the best alternative selection in complex situations to be analyzed with a decision mechanism. In case there are many decision criteria, it offers the opportunity to evaluate the multi-criteria structure for decision problems by measuring their performance together. The TOPSIS method was preferred in the article due to its diversity of usage areas and its preference for many years in the evaluation of objective data. The TOPSIS method is a method that has strong computational ability and allows ranking by taking into account the Euclidean distances to both negative and positive ideal solutions. In the performance analysis, Export, Import, Employment, Inflation and Growth Rate were determined as macroeconomic performance criteria. Economic performance variables for the years 1977-2022 were taken from various annuals and databases and presented in the article. Since data before 1977 were not available for all variables, performance analysis was carried out for these years. In the 46-year economic performance evaluation, the year with the highest economic performance is 2021. The year 2021, which had the highest growth rate in the last 46 years, also ranked at the top with high values in employment and export figures. 2021 is followed by 2010 and 2004 with high performances again. While 2010 was a year in which growth exceeded the forecast and per capita income reached very high values; 2004 is the year when 6 zeros were removed from the Turkish lira. The year 1994, when the 1994 crisis occurred, was the year with the lowest economic performance, with high inflation rate, negative growth rate and high import figures. Considering that 1994 was a year in which the Turkish lira was devalued by 13.6% and the April 5 economic crisis decisions were taken, its low performance is not surprising.

On the other hand, the economic indicator data available for the years before 1980 were collected and combined from various sources and evaluated using statistical and graphical methods in the light of these data. When the 1923-1938 Atatürk period was examined, it was seen that the national income increased by 117,5% in the establishment period until 1929, and a growth rate of 21.6% was achieved in 1929. The highest export in this period was realized in 1925. During this period, export values always remained below import values. However, after this period, with a sustainable development process in the 1930-1938 period, real growth rates increased rapidly and reached 89% in 1938. The Republic of Türkiye became a rapidly growing economy from a country that had just emerged from war in 1923, with limited resources and no capital accumulation. During the period of Atatürk, the Republic of Türkiye has taken place among the fastest industrializing countries in the world with its steady growth rate.

During the period of 1940-1950 examined in the article, it was observed that the industrialization process, which gained great momentum with the negative impact of the Second World War, slowed down and the economy shrank. But the low levels of GDP in the first years of the war reached the highest levels of the period in 1942 and especially in 1943. The economy entered a recovery period with high growth rates recorded in 1945. With the end of the war in 1945, the Urgent Industrial Plan in 1946 and the Türkiye Economic Development Plan in 1947 were put into effect. The Republic of Türkiye, which joined the IMF in these years, experienced the first devaluation of its history in this period. Again, in 1946, Türkiye reduced the value of the Turkish lira by 50% in order to benefit from Marshall aid. When the 1950-1960 period was evaluated, it was seen that while the growth rate increased after 1950, there was a contraction in 1954 and then continued with low growth rates. The average growth rate of this period stood at 6.72%. In the 1960-1980 period, a rapid growth was aimed by giving the greatest importance to industrialization. During this period, growth rates in 1963, 1966 and 1976 were at high levels. But in the following years, the economy deteriorated, and inflation increased rapidly. In 1980, the change in wholesale prices reached 107.25%.

This study economically evaluates the 100-year period from the establishment of the republic until today and aims to contribute to the literature on the broad framework it covers. With this comprehensive study on the history of the Turkish economy, it is aimed to ensure that our history sheds light on our future and to create resources for both researchers and policy makers in this sense.